

ІСТОРИЯ, ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 37.013

С. М. Безбородих

ДІАЛОГОВА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ОСНОВА СПІВРОБІТНИЦТВА УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ

Застосування саме діалогу в навчально-виховному процесі сприяє формуванню в студентів самостійного мислення, творчого підходу в застосуванні отриманих знань, уміння вирішувати професійні задачі на основі морально-етичних норм. У зв'язку з цим на перший план виходить проблема діалогу.

Передбачаємо використання положення про діалогізацію педагогічного процесу, що представлені в роботах Є. Галицьких [1], В. Сластьоніна [4]:

1. Діалог може бути реалізовано тільки при наявності діалогічних відносин, тобто, незбіжних значеннєвих позицій учасників взаємодії з приводу деякого об'єкта (Г. Абросімова);

2. Діалог – це форма суб'єкт-суб'єктної взаємодії, при якій значеннєві позиції розвиваються. Інтеріоризація особистістю цінностей найбільше ефективно здійснюється при сполученні зовнішнього та внутрішнього діалогу (Г. Абросімова, В. Сластьонін);

3. Діалогізація педагогічного процесу забезпечується встановленням педагогічно доцільних взаємин викладача і студентів, добром і застосуванням стимулюючих особистісні позиції учасників взаємодії методів навчання, регулювання процесу взаємодії засобами пізнання й самопізнання, організації та самоорганізації, контролю і самоконтролю (В. Сластьонін).

На думку В. Седова, діалог сприяє внутрішньому виробленню світоглядних установок, він відкриває нові можливості освіти, яка виконує завдання не тільки трансляції знань, а готує мислячу, грамотну, моральну людину – людину ХХІ століття [2].

Таким чином, мета статті полягає у розгляді сутності установа діалогової взаємодії як основи співробітництва учасників педагогічного процесу.

У процесі діалогу людина вчиться спілкуватись, обмінюватись інформацією різного роду та збагачувати свій досвід. Спираючись на дослідження В. Седова [3], можна реалізувати всі функції діалогу в процесі створення діалогової взаємодії: інтелектуальну, емоційну, соціальну.

Установа діалогової взаємодії як основи співробітництва та співтворчості всіх учасників педагогічного процесу з метою формування особистісних професійно значущих якостей майбутніх педагогів як

конкуренстоспроможних фахівців може відбуватися шляхом упровадження в освітньо-виховний процес діалогових технологій.

При організації діалогу можна спиратися на такі основні положення:

- уключати в обговорення проблеми якомога більше студентів;
- вислуховувати всі їх думки, не використовувати деструктивну критику під час обговорення;
- педагогу бути організатором, консультантом розмови або рівноправним співрозмовником, надавати більше можливості висловлюватися студентській аудиторії;
- порівнювати різні погляди, акцентувати увагу студентів на тому, що в процесі обговорення різних думок народжується ідея;
- не відкидати одразу ту ідею, що, на перший погляд, може здаватися безглуздою.

При підготовці питань, які можуть бути обговорені на практичних заняттях у діалоговому режимі, можна підібрати й відповідний інформаційний матеріал, ознайомлення з яким, на нашу думку, сприяє збагаченню професійного досвіду студентів і формуванню їх ціннісних орієнтацій, мотивів, прагнення особистості до морально-естетичного самовдосконалення тощо.

У процесі застосування діалогових технологій можна звернутися до художньої літератури як допоміжного інформаційного матеріалу та на її основі будували діалогове спілкування. Так, можна поміркувати над вічною проблемою взаємостосунків педагога і вихованців, над питаннями, актуальними у всі часи: «Чому одних педагогів люблять діти, а інших ні?», «Як знайти шлях до серця й розуму дитини?», «Яким має бути сучасний педагог?» (з використанням методики «ПОПН-формула» (позиція – обґрунтування – приклад – наслідок)). У процесі організації діалогу студенти можуть уявити себе в ролі педагога й одночасно побачити проблему очима дитини, що важливо для встановлення гармонійних стосунків. Можливе звернення до повісті Н. Соломко «Якщо я був би вчителем» та детальний аналіз уривків за такими питаннями:

1. Чому головний герой не поважає свою вчительку?
2. Що важливого в характері героя Ви підмітили?
3. Чому Мітюшкін вирішив стати вчителем саме початкової школи?
4. Що б Ви порадили Ганні Михайлівні як її колега?
5. А чому Ви вирішили стати педагогом? Назвіть цінності педагогічної професії.

На заняттях з педагогічних дисциплін можливе успішне застосування екзистенційного діалогу. Можливе поміркування над проблемою унікальності людини як цивілізованої істоти та її потреби в саморозвитку й самовдосконаленні. Поезія Л. Костенко («Шукайте цензора в собі...»), «Мабуть, ще людство дуже молоде...», «Життя іде і все без коректур») та А. Медведенка («Простір любові», «Осягнення», «Побажання випускників школи», «Про що, душа, замислилась, скажи») даватиме студентам інформацію для роздумів і допоможе встановити діалогову взаємодію.

Питання для побудови діалогової взаємодії: «Що мала на увазі Л. Костенко, коли писала, що людство ще дуже молоде?», «Як Ви розумієте «душа ще з дерева не злізла»?», «Про якого цензора говорить Л. Костенко?», «Чи є у Вас такий цензор?», «Яка роль цензора у професійно-педагогічній діяльності?», «Над якими проблемами замислюється Ваша душа?», «Чому А. Медведенко називає сьогоднішній часом тотальної брехні?», «Що це за люди, які голосно шукають правди, про яких пише поет?», «Що може зробити педагог для того, щоб душа молодій людині могла вже «злізти з дерева» й замислилась над серйозними проблемами?».

Обговорення проблеми людського буття, внутрішнього світу людини та її потенційних можливостей можна будувати за допомогою невеличких розповідей зі збірника бразильського письменника П. Коельйо «Подібно річці»: «Про олівець», «Настанови щодо сходження на гірські вершини», «Про витонченість», «Позабута молитва», «Статут нового тисячоліття», «Про курйозне в людині», «Розкрити пелюстки для любові» тощо. Так, на занятті з дисципліни «Основи педагогічної майстерності» можна розглядати питання іміджу педагога та шляхи його формування. У діалоговому режимі можливе обговорення розповіді «Настанови щодо сходження на гірські вершини». Власне, ці настанови є педагогічними порадами, застосування яких у житті сприяє побудові успішної кар'єри й набуттю конкурентоспроможності як важливої властивості сучасного педагога.

З метою формування в майбутніх педагогів прагнення до морально-естетичного самовдосконалення можливе успішне застосування кіномистецтва як ефективного засобу впливу на емоційно-почуттєву сферу особистості. Студенти в процесі спільного перегляду стають активними учасниками педагогічного процесу, що відбувається на екрані, вони переживають те, що переживають герої, в одних навчаються, інших засуджують. Рефлексія стає важливим елементом роботи, надає можливість студентській аудиторії проникати у внутрішній світ героїв, «включатися» в їх почуття. На заняттях з педагогічних дисциплін можна переглянути художні фільми: «Доброта», «4:0 на користь Тетянки», «Розіграш» (2008 р.), «Заплати іншому», «Кука», «Великі й маленькі» (за книгою А. Макаренка «Книга для батьків») і документальні: «Я. Корчак», «А. Макаренко», «В. Сухомлинський».

І. Хазанов зазначає, що кіно демонструє майбутнім педагогам, що дитина є такою ж особистістю, як і доросла людина, зі своїми радощами й печалюми, проблемами, кризами, інтересами й потребує розуміння, захисту й підтримки. Дослідник підкреслює, що кіно навчає гуманізму та поваги до дитини, навчає ненав'язливо, сприяючи формуванню педагогічної позиції та ідеалів [5].

Проживаючи фільм, переживаючи за героїв, студенти отримують новий погляд на світ, на дитину в ньому, що важливо для сучасного педагога, який прагне до виховання нової людини – порядної, відповідальної, освіченої, культурної. Наприклад, студенти із

задоволенням можуть переглянути кінофільм «Доброта» (режисер Е. Гаврілов), у якому представлена головна героїня – учителька літератури Марія Миколаївна. Її система виховання, заснована на доброму ставленні до дитини, відрізняється від системи, яку культивує директор школи. Марія Миколаївна не поступається своїми принципами за будь-яких обставин, навіть педагогічно складних, відстоює право людини на гідне життя. Молода вчителька дає урок життя літньому педагогу – розуміти дитину, поважати, підтримувати у гідних починаннях, бачити навіть у бешкетнику добрі якості, не оцінювати людину за відмітками, а бачити її духовний світ, який, на жаль, для горе-педагогів у багатьох випадках закривається назавжди.

Цей фільм є своєрідним посібником для майбутніх педагогів, він допомагає побувати своєю системою виховання на основі гуманізму, доброти й милосердя. Питання для обговорення можуть бути наступними:

1. Прокоментуйте слова вчительки: «Навіть найцікавіше починання не зачепить хлоп'ят, якщо воно не буде зігріте добротою».

2. Як Ви вважаєте, чи треба було у деяких випадках Марії Миколаївні зайняти авторитарну позицію?

3. Чи можна цілком застосувати систему виховання Марії Миколаївни в сучасних навчальних закладах?

Отже, створення співробітництва та співтворчості всіх учасників педагогічного процесу, особистісного розвитку майбутніх конкурентоспроможних педагогів може найбільш ефективно здійснюватися при установленні діалогової взаємодії.

Список використаної літератури

- 1. Галицких Е.** Роль диалога в становлении будущего учителя / Е. Галицких // Высшее образование в России. – 2000. – № 1. – С. 70–74.
- 2. Седов В. А.** Педагогические аспекты диалога. Диалог в воспитании [Электронный ресурс] / В. А. Седов. – Режим доступа: http://www.pokrovforum.ru/action/scien_pract_conf/pokrov_reading/sbornik_20082009/txt/11_sedov.php.
- 3. Седов В. А.** Педагогические возможности диалога в образовательном процессе : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / В. А. Седов. – СПб. , 2002. – 20 с.
- 4. Слостенин В. А.** Педагогика : Инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подымова. – М. : Магистр, 1997. – 223 с.
- 5. Хазанов И. Я.** Инструменты медиаобразования в профессиональной подготовке будущих педагогов [Электронный ресурс] / И. Я. Хазанов // Международный электронный научно-образовательный журнал «Медиа. Информация. Коммуникация». – Режим доступа: <http://mic.org.ru/>.

Безбородих С. М. Діалогова взаємодія як основа співробітництва учасників педагогічного процесу

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, обумовлена застосуванням діалогу в навчально-виховному процесі, який сприяє

формуванню в студентів самостійного мислення, творчого підходу в застосуванні отриманих знань, вміння вирішувати професійні задачі на основі морально-етичних норм. Тому *мета* статті полягає у розгляді сутності установлення діалогової взаємодії як основи співробітництва всіх учасників педагогічного процесу. Визначено, що створення співробітництва та співтворчості учасників педагогічного процесу, особистісного розвитку майбутніх конкурентоспроможних педагогів може найбільш ефективно здійснюватися при установленні діалогової взаємодії.

Ключові слова: діалогова взаємодія, педагогічний процес, співробітництво.

Безбородых С. Н. Диалоговое взаимодействие как основа сотрудничества участников педагогического процесса

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена применением диалога в учебно-воспитательном процессе, который способствует формированию у студентов самостоятельного мышления, творческого подхода в применении полученных знаний, умение решать профессиональные задачи на основе морально-этических норм. Поэтому цель статьи заключается в рассмотрении сущности установления диалогового взаимодействия как основы сотрудничества всех участников педагогического процесса. Определено, что создание сотрудничества и сотворчества участников педагогического процесса, личностного развития будущих конкурентоспособных педагогов может наиболее эффективно осуществляются при установлении диалогового взаимодействия.

Ключевые слова: диалоговое взаимодействие, педагогический процесс, сотрудничество.

Bezborodyh S. The Dialogue Interaction as the Basis of Cooperation of All Participants in the Pedagogical Process

The actuality of the material presented in the article due to the use of dialogue in the pedagogical process, which promotes the formation of independent thinking in students, a creative approach to applying the knowledge gained, and the ability to solve professional problems on the basis of moral and ethical norms.

Therefore, the purpose of the article is to consider the importance of establishing dialogue as a basis for cooperation of all participants in the pedagogical process. It is determined that the creation of cooperation and cocreation of all participants in the pedagogical process, personal development of future competitive teachers can be most effectively implemented in establishing dialogue interaction.

Key words: dialogue interaction, pedagogical process, cooperation.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2018 р.

Прийнято до друку 25.05.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.